

یادداشت

رحمان سعادت

الزامات پیشگیری از فراجش ارزی

قیمت دلار و جهش‌های ارزی، قصه تکراری هر سال کشور است؛ از وعده مهار دلار چهار هزار تومانی در دوران جهانگیری تا سیاست مهار دههزار دلاری همتی، این ماجرا در طول یک دهه گذشته بارها تکرار شده است. جهش نرخ ارز در هفته گذشته و رسیدن آن به مرز ۲۷۰ هزار تومان، سبب شد رئیس بانک مرکزی از فروش اختصاصی دههزار دلار به هر شهروند ایرانی خبر دهد. پیام مستقیم این خبر آن بود که برخلاف اخبار و شایعات، منابع ارزی کشور با کمبود مواجه نیست و بانک مرکزی از ذخایر ارزی کافی برای مدیریت بازار برخوردار است؛ بنابراین، از این منظر جای نگرانی وجود ندارد.

دکتر همتی عنوان کرد که در کنترل نرخ ارز و مدیریت بازار آن ناتوان نیستیم و می‌توانیم بازار را کنترل و مهار کنیم. به این ترتیب، طرح فروش دههزار دلار به هر شهروند در تاریخ سیاست‌های مالی و ارزی ایران ثبت شد.

اما فلسفه چنین سیاستی چیست و چه پیامدهای مثبت و منفی می‌تواند داشته باشد؟

بهمطور کلی، چنین اقدامی در شرایط اضطراری و برای کوتاهمدت، هوشمندانه به نظر می‌رسد؛ زیرا از یک سو، پیام فراوانی ارز را به بازار منتقل می‌کند و از سوی دیگر، محدود کردن میزان خرید به هر شهروند موجب می‌شود تقاضای مؤثر، برخلاف تقاضای بالقوه، محدود بماند. دلیل این امر آن است که بخش عمده‌ای از مردم، ریال کافی برای خرید تمام سهمیه ارزی اختصاص‌یافته را در اختیار ندارند. برای مثال، اگر بعد خانوار را چهار نفر در نظر بگیریم، هر خانواده برای خرید سهمیه ارزی اعضای خود باید بیش از پنج میلیارد تومان اختصاص دهد؛ رقمی که برای بخش بزرگی از خانوارها نه منطقی است و نه امکان‌پذیر.

ممکن است این تصور مطرح شود که افراد ثروتمند و سرمایه‌داران بتوانند با اجاره کارت ملی سایر شهروندان از این فرصت استفاده کنند. چنین احتمالی وجود دارد، اما این اقدام با محدودیت‌های نقل و انتقال و ریسک‌هایی همراه است. افزون بر این، دولت و بانک مرکزی می‌توانند با اعمال نظارت بر فرایند فروش، معاملات انجام‌شده به نام اشخاص حقیقی را کنترل کنند. در کل، بانک مرکزی می‌داند که تقاضای مؤثر برای خرید این میزان ارز، قطعاً بسیار پایین‌تر از تقاضای بالقوه خواهد بود. از سوی دیگر، طولانی کردن فرایند فروش و به اصطلاح خرید زمان، می‌تواند فرصتی برای تأمین منابع ارزی موردنیاز از طریق دیپلماسی ارزی و تجاری فراهم کند و مانع از افزایش بیش از حد نرخ ارز شود.

اما پرسش اساسی این است که این سیاست تا چه زمانی و با چه محدودیت‌هایی می‌تواند دوام بیاورد؟

بر اساس نظریه انتظارات عقلایی، دولت و بانک مرکزی ممکن است در کوتاهمدت بتوانند چنین سیاستی را اجرا کنند؛ اما اگر در بلندمدت، به هر دلیلی، منابع ارزی خود را از طریق فروش مستمر از دست بدهند، احتمال وقوع «فراجش» ارزی وجود دارد. دکتر همتی اشاره کرده است که از ورود اقتصاد به دوره‌ای از تورم سنگین جلوگیری شده است. برخی اقتصاددانان نیز پیش‌بینی کرده بودند که اقتصاد کشور با تورم سررغمی مواجه شود. مهار نرخ ارز در محدوده ۲۷۰ هزار تومان می‌تواند سدی در برابر شکل‌گیری چنین وضعیتی باشد؛ با این حال، این سیاست به‌تنهایی کافی نیست و به اقدامات مکمل نیاز دارد. اجرای این اقدامات نیز مستلزم انسجام در سیاست‌های اقتصادی است. در چنین شرایطی، باید از تعصبات حزبی و گروهی پرهیز کرد. متهم کردن رئیس بانک مرکزی به ارزپاشی، بدون بررسی دقیق ابعاد و نتایج سیاست اتخاذشده، لزوماً نقدی سازنده نیست. گرچه از منظر رسانه‌ای، فروش دههزار دلار به هر شهروند ممکن است ارزپاشی تلقی شود، در عمل می‌توان این سیاست را نوعی توزیع قطره‌چکانی و مدیریت‌شده ارز دانست. اگر چنین سیاستی در پیش گرفته نمی‌شد، این احتمال وجود داشت که نرخ دلار از مرز ۳۰۰ هزار تومان نیز عبور کند. در همین حال، برخی نمایندگان مجلس به‌جای نقد سیاست‌ها، به نقد خود شخصیت سیاست‌گذار روی آورده‌اند؛ رویکردی که می‌تواند برخلاف منافع ملی باشد. در شرایط کنونی، همه باید با اجرای سیاست‌های صحیح و مؤثر استقبال کنند، فارغ از آنکه مجری آن چه فرد یا نهادهی باشد.

نمونه‌ای از این رویکرد را می‌توان در همکاری دولت و شهرداری تهران مشاهده کرد. شهرداری تهران در اقدامی قابل‌توجه، مدعی شده است که تورم کالاهای اساسی را به صفر رسانده است. طبیعتاً کنترل تورم در سطح کلان، مسئولیت مستقیم شهرداری نیست؛ با این حال، هر گونه همراهی و همکاری در مسیر کنترل قیمت‌ها و کاهش فشار معیشتی بر مردم، شایسته تقدیر است. باید از شدت آلرژی‌های سیاسی و اقتصادی کاست و اجازه نداد اختلافات جناحی، مانع اجرای سیاست‌های مؤثر شود. به نظر می‌رسد اقتصاد کشور در شرایطی حساس و به تعبیری، در وضعیتی اضطراری قرار گرفته است. در چنین شرایطی، حساسیت‌های کوچک نیز می‌توانند پیامدهای بزرگی به دنبال داشته باشند.

گرانی بی‌وقفه خودرو زیر ذره‌بین:

مجلس ترمز قیمت‌ها را می‌کشد؟

کنونی با افزایش چندبرابری قیمت عرضه شوند.

رضا تقی‌پور، عضو کمیسیون صنایع و معادن مجلس نیز وابستگی قیمت خودرو به نرخ ارز را مورد انتقاد قرار داد. وی با اشاره به اینکه بخش عمده قطعات خودرو در داخل کشور تولید می‌شود، وابسته کردن قیمت محصولات داخلی به دلار را اقدامی نادرست دانست و گفت: قیمت‌گذاری عادلانه باید به تأمین منافع مردم منجر شود، نه اینکه افزایش‌های جهشی و نامعقول به مصرف‌کنندگان تحمیل شود.

ضعف نظارت و تعدد دستگاه‌های مسئول؛ بازار خودرو در انتظار پاسخگویی

در کنار عوامل اقتصادی، ضعف نظارت بر عملکرد خودروسازان و بازار خودرو از مهم‌ترین موضوعاتی است که نمایندگان بر آن تأکید دارند. از نگاه آنان، وقتی دستگاه‌های مسئول از ابزارهای قانونی خود برای کنترل قیمت، نحوه عرضه و رعایت تعهدات استفاده نکنند، زمینه برای افزایش بی‌ضابطه قیمت‌ها و فعالیت دلالان فراهم می‌شود. تقی‌پور با انتقاد از کمرنگ شدن نقش دولت در حکمرانی صنعت خودرو، گفت: وزارت صمت به‌عنوان تنظیم‌گر این حوزه باید از اختیارات خود استفاده کند. به گفته وی، این وزارتخانه می‌تواند الزامات لازم را در مجوز فعالیت خودروسازان بگنجاند و در صورت تخلف، با جریمه‌های سنگین آنها را به رعایت مقررات ملزم کند.

حدادی نیز مسئولیت نظارت مستقیم بر این حوزه را متوجه وزارت صمت دانست و بر ضرورت نقش آفرینی سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان و شورای رقابت تأکید کرد. وی نبود سامانه‌ای جامع برای رصد روزانه بازار را از مشکلات این بخش برشمرد و گفت: ایجاد چنین سامانه‌ای می‌تواند به کنترل وضعیت بازار و جلوگیری از سوءاستفاده دلالان کمک کند. معتمدی‌زاده نیز با انتقاد از نبود نظارت جدی بر بازار خودرو، معتقد است دولت نباید اجازه دهد عده‌ای با سوءاستفاده از شرایط کشور و فضای جنگی، قیمت‌ها را افزایش دهند و از این وضعیت به نفع خود بهره ببرند. وی خواستار مدیریت جدی بازار و پاسخگویی شفاف دستگاه‌های مسئول شده است.

واردات خودرو؛ تأکید بر خودروهای اقتصادی

واردات خودرو یکی دیگر از محورهای اختلاف‌نظر و انتقاد نمایندگان است. هدف از واردات، طبق اظهارات آنان، باید افزایش رقابت، ارتقای کیفیت و کمک به کاهش قیمت‌ها باشد، اما مشکلات مربوط به ثبت سفارش، تخصیص ارز، تعرفه‌ها و نحوه اجرای قوانین، تحقق این اهداف را با ابهام مواجه کرده است.

ابوالقاسم جراره، عضو کمیسیون صنایع و معادن مجلس با تأکید بر اینکه اولویت قانون‌گذار از واردات خودرو، بهبود کیفیت و کاهش قیمت‌ها بوده است، گفت: باید زمینه واردات خودروهای اقتصادی فراهم شود تا مردم از دسترسی به خودروهای با کیفیت محروم نمانند. وی با اشاره به شرایط اقتصادی و کاهش قدرت خرید مردم، اعمال محدودیت‌هایی برای واردات خودروهای لوکس را نیز ضروری دانست و تأکید کرد: منابع ارزی قابل‌شناسایی می‌توانند به گونه‌ای هدایت شوند که به رفع مشکلات داخلی صنعت خودرو و تأمین منافع اقشار مختلف جامعه کمک کنند.

بازار خودرو همچنان با افزایش قیمت‌ها و کاهش قدرت خرید مردم روبروست؛ وضعیتی که انتقاد نمایندگان مجلس از عملکرد خودروسازان و دستگاه‌های ناظر را به دنبال داشته است.

افزایش قیمت خودروهای داخلی در کنار افت قدرت خرید مردم، بار دیگر انتقاد نمایندگان مجلس از وضعیت بازار خودرو را به دنبال داشته است. نمایندگان معتقدند در شرایطی که قیمت خودرو به‌طور مداوم افزایش می‌یابد، نظارت بر عملکرد خودروسازان و نحوه عرضه محصولات به اندازه کافی مؤثر نیست و مشکلاتی مانند تأخیر در تحویل خودرو و موانع واردات نیز همچنان ادامه دارد.

در همین راستا، چند روز پیش، کمیسیون صنایع و معادن مجلس با بررسی وضعیت تولید و واردات خودرو، خواستار پاسخگویی دستگاه‌های مسئول و پیگیری دلایل نابسامانی بازار شد. نمایندگان در آن جلسه تأکید دارند که دولت باید با نظارت جدی‌تر بر خودروسازان و اجرای قوانین موجود، مانع افزایش بی‌ضابطه قیمت‌ها شود و شرایط فراهم کند که خرید خودرو برای مردم دشوارتر از این نشود.

انتقاد نمایندگان از افزایش بی‌ضابطه قیمت خودرو

یکی از محورهای اصلی انتقاد نمایندگان، افزایش قیمت خودرو به دنبال نوسانات ارزی و شرایط اقتصادی کشور است. آنان معتقدند افزایش نرخ ارز نباید به بهانه‌ای برای بالا بردن بی‌ضابطه قیمت محصولات داخلی تبدیل شود، به‌ویژه آنکه بخشی از خودروها پیش از این شرایط تولید شده‌اند و قطعات مورد نیاز آنها نیز از قبل در اختیار خودروسازان بوده است. محمد معتمدی‌زاده، عضو هیئت‌رئیس کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی و نماینده مردم سیرجان، با اشاره به جلسات برگزار شده این کمیسیون با وزیر صنعت، معدن و تجارت، مسئولان بانک مرکزی، گمرک و سایر دستگاه‌های مرتبط، از افزایش افسار گسیخته قیمت خودرو انتقاد کرد.

وی با بیان اینکه نوسانات ارزی و شرایط جنگی نباید زمینه سوءاستفاده خودروسازان را فراهم کند، گفت: قیمت برخی خودروهای داخلی در مدت کوتاهی به دو تا سه میلیارد تومان و حتی بالاتر رسیده است؛ وضعیتی که به گفته وی، قدرت خرید اقشار متوسط و ضعیف جامعه را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد.

معتمدی‌زاده تأکید کرد که بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت صمت باید درباره وضعیت موجود پاسخگو باشند و مسئولیت خود را به یکدیگر واگذار نکنند. به گفته وی، کمیسیون اصل نود چندین جلسه درباره پرونده خودروسازی برگزار کرده و همچنان پیگیر این موضوع است.

علی حدادی، عضو هیئت‌رئیس کمیسیون صنایع و معادن مجلس نیز با انتقاد از گرانی شدید خودروهای داخلی، گفت: خودروسازان طی مراحل مختلف و به بهانه‌های گوناگون قیمت محصولات خود را افزایش داده‌اند، بی‌آنکه ارتقای متناسب کیفیت را محقق کنند.

وی با اشاره به افزایش قیمت خودرو در ابتدای جنگ اخیر به بهانه کمبود ورق فولاد، اظهار کرد که خودروسازان سهمیه ورق دریافت کرده بودند و این محصول نیز به میزان کافی در بورس عرضه شده بود، بنابراین خودروهایی که ماه‌ها قبل تولید شده‌اند، نباید در شرایط